

Рекомендації Rec(2022)17

Комітету міністрів державам-членам щодо захисту прав жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку

*(Ухвалено Комітетом міністрів на 132-му засіданні
Комітету міністрів 20 травня 2022 року)*

Преамбула

Комітет міністрів, згідно з вимогами Статті 15.b Статуту Ради Європи (Серія Європейських договорів № 1), враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшої єдності між її членами, серед іншого, шляхом сприяння поширенню спільних стандартів і розробки планів заходів у сфері прав людини;

нагадуючи, що ґендерна рівність має ключове значення для захисту прав людини, функціонування демократії та ефективного управління, поваги до верховенства права та сприяння сталого розвитку й добробуту для всіх;

враховуючи Стратегію ґендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки та її стратегічну мету щодо захисту прав жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку;

діючи згідно з Планом дій Ради Європи щодо захисту вразливих осіб у контексті міграції та надання притулку в Європі (2021-2025), а особливо його метою щодо визначення і реагування на вразливість на всіх етапах процедур, пов'язаних з міграцією та наданням притулку;

беручи до уваги зобов'язання та обіцянки держав-членів згідно з відповідними конвенціями Ради Європи, такими як:

- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Серія Європейських договорів № 5, 1950 р.) та її протоколи, у світлі актуального прецедентного права Європейського суду з прав людини;
- Європейська соціальна хартія (Серія Європейських договорів № 35, 1961 р., оновлено у 1996 р., Серія Європейських договорів № 163);
- Європейська конвенція про запобігання катуванням чи негуманному або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (серія Європейських договорів № 126, 1987 р.);
- Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (Серія договорів Ради Європи № 197, 2005 р.);
- Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Серія договорів Ради Європи № 201, 2007 р.);
- Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству **та боротьбу з цими явищами** (Серія договорів Ради Європи № 210, «Стамбульська конвенція», 2011 р.); та
- Конвенція Ради Європи проти торгівлі людськими органами (Серія договорів Ради Європи № 216, 2015 р.);

нагадуючи про наведені нижче рекомендації Комітету міністрів державам-членам Ради Європи:

- Рекомендація Rec(2002)5 про захист жінок від насильства;
- Рекомендація CM/Rec(2010)10 про роль жінок і чоловіків у недопущенні й вирішенні конфліктів та зміцненні миру;

- Рекомендація CM/Rec(2012)12 щодо в'язнів-іноземних громадян;
- Рекомендація CM/Rec(2015)1 щодо міжкультурної інтеграції;
- Рекомендація CM/Rec(2019)1 щодо запобігання сексизму та боротьби з ним;
- Рекомендація CM/Rec(2019)4 про підтримку молодих біженців, які перебувають на етапі переходу до дорослого життя; та
- Рекомендація CM/Rec(2019)11 про дієву опіку для дітей без супроводу дорослих та дітей, розлучених із сім'єю, у контексті міграції;

нагадуючи про відповідні резолюції й рекомендації Парламентської асамблеї, Конгресу місцевих та регіональних влад та Конференції міжнародних неурядових організацій (**МНУО**) Ради Європи;

зважаючи на наведені нижче документи:

- Конвенція Організації Об'єднаних Націй про статус біженців (1951) з поправками згідно її Протоколу від 1967 року;
- Конвенція Міжнародної організації праці про домашніх працівників № 189 (2011);
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW, 1979) та Факультативний протокол до неї (1999), а також відповідні Загальні рекомендації CEDAW, безпосередньо пов'язані з цією рекомендацією;
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права дитини (1989) та Факультативні протоколи до неї (2000, 2011);
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права осіб з інвалідністю (2006);
- Резолюція Ради безпеки Організації Об'єднаних Націй «Жінки. Мир. Безпека» № 1325 (2000);
- відповідні положення Глобального договору Організації Об'єднаних Націй про біженців (2018) та Глобального договору Організації Об'єднаних Націй про безпечну, впорядковану та врегульовану міграцію (2018); та
- інші відповідні документи, які стосуються міграції та складені у межах Організації Об'єднаних Націй;

враховуючи «Керівні принципи з міжнародного захисту № 1: гендерно-обумовлені переслідування у контексті Статті 1А (2) Конвенції про статус біженців від 1951 року та/або Протоколу до неї від 1967 року» Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців від 7 травня 2002 року;

беручи до уваги важливість загальної реалізації та впливу Порядку денного Організації Об'єднаних Націй у сфері сталого розвитку до 2030, а саме Ціль сталого розвитку 5 («Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат»); Ціль сталого розвитку 10 («Скорочення нерівності всередині країн та між ними»); з урахуванням Завдання 10.7 щодо «сприяння організованим, безпечній, збалансованій та відповідальній міграції та мобільності людей, зокрема шляхом реалізації спланованої та продуманої міграційної політики»; а також Цілі сталого розвитку 16 («Сприяння розбудові миролюбних та інклюзивних спільнот в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та інклюзивних інституцій на всіх рівнях»);

підтверджуючи, що всі права людини й основоположні свободи є універсальними, неподільними, взаємозалежними і пов'язаними між собою, і що необхідно гарантувати їхню повну реалізацію жінкам і дівчатам-мігранткам, біженкам та шукачкам притулку без будь-якої дискримінації за жодними ознаками;

визнаючи позитивний внесок, який жінки й дівчата-мігрантки, біженки та шукачки притулку можуть принести європейському суспільству та спільнотам;

беручи до уваги глибокі зміни міграційних потоків та спричинені цим виклики, що постали перед державами-членами;

зауважуючи, зокрема, динаміку ситуації з жінками й дівчатами-мігрантками, біженками та шукачками притулку, той факт, що їхня кількість досягла рекордних показників у 2010-х роках, а також значні перетворення, яких зазнали концепції, політики і правові інструменти, пов'язані з гендерною рівністю, міграцією та пошуком притулку на всіх рівнях;

зауважуючи, що міграційний досвід жінок та чоловіків не є однаковим, та усвідомлюючи необхідність додаткових зусиль для оцінки недоліків у сфері запобіжних заходів і захисту, що виникають через недостатню реалізацію, інформування й моніторинг наявного законодавства і політик стосовно мігранток, біженок, жінок та дівчат, які шукають притулку, попри те, що діючі міжнародні стандарти у сфері захисту прав людини застосовуються до всіх осіб в межах юрисдикції держав-членів;

підкреслюючи, що жінки та дівчата піддаються ризику безперервного насильства саме через те, що вони жінки, або ж насильство зачіпає їх непропорційно, і що таке насильство у цьому значенні є ґендерно-обумовленим; визнаючи з глибоким занепокоєнням, що жінки й дівчата-мігрантки, біженки та шукачки притулку можуть зіткнутися з особливим ризиком насильства, торгівлі людьми, експлуатації та зловживання в країнах їхнього походження, під час переміщення, а також у країнах транзиту та/або призначення; та зазначаючи, що це може становити серйозне порушення їхніх прав, особливо у складній ситуації та за наявності структурних перешкод, з якими вони стикаються при подоланні такого насильства, торгівлі людьми, експлуатації та зловживань у різних формах;

зазначаючи із занепокоєнням, що жінки та дівчата-мігрантки, біженки й шукачки притулку можуть зіткнутися з **множинними та інтерсекційними** формами дискримінації й переслідування у країнах походження, під час переміщення та/або у країні призначення, а також наголошуючи на потребі застосування інклюзивного й міжвідомчого підходу з урахуванням різних ситуацій та особистих характеристик жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку;

усвідомлюючи наявність численних міжсекторальних перешкод у забезпеченні прав і можливостей та реалізації своїх прав, з якими стикаються жінки й дівчата-мігрантки, біженки та шукачки притулку;

нагадуючи про важливість інтеграції та участі жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку в економічному, соціальному, громадянському, політичному й культурному житті приймаючої країни,

1. Замінити текстом цієї рекомендації Рекомендацію Rec(79)10 державам-членам щодо жінок-мігранток;
2. Рекомендувати урядам держав-членів:
 - i. вжити всіх необхідних заходів для поширення і застосування принципів, визначених у цій рекомендації та додатку до неї, спрямованих на забезпечення дієвого доступу і реалізації прав для жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку;
 - ii. забезпечити переклад цієї Рекомендації на офіційну(і) мову(и) відповідних країн та її широке поширення (у доступних форматах) серед відповідних органів і зацікавлених сторін, які заохочуються до вживання заходи з метою реалізації цієї Рекомендації;
 - iii. здійснювати періодичну перевірку вжитих заходів та прогресу, досягнутого у цій сфері, в межах компетентних координаційних комітетів та органів Ради Європи.

Додаток до Рекомендації CM/Rec(2022)17

I. Сфера дії

1. Ця рекомендація стосується жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку.
2. Ця рекомендація визнає відсутність міжнародно узгодженого визначення терміну «мігрант(ка)».
3. У цій рекомендації термін «біженка» включає осіб, яких визнано біженцями згідно з Женевською конвенцією про статус біженців від 1951 року, зі змінами згідно з Протоколом до неї від 1967 року (далі за текстом – «Конвенція 1951 року»), або осіб, які наразі користуються будь-якою альтернативною формою міжнародного чи європейського гуманітарного, субсидіарного чи тимчасового захисту. Термін «жінки та дівчата, які шукають притулку» (або «шукачки притулку») включає осіб, які подали заяву на одержання такого захисту.

II. Горизонтальні питання

4. Державам-членам слід урахувати горизонтальні питання, зазначені у цьому документі, при реалізації всіх заходів, передбачених у цьому додатку.

Принцип недискримінації, міжсекторальні питання та усунення стереотипів

5. Держави-члени мають забезпечити жінкам і дівчатам-мігранткам, біженкам та шукачкам притулку відсутність дискримінації за будь-якими ознаками.
6. Державам-членам слід застосувати міжсекторальний підхід до всіх заходів, зазначених у цьому додатку, головним чином беручи до уваги різні ситуації та індивідуальні характеристики жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку.
7. Державам-членам рекомендовано вживати заходів для розширення можливостей незареєстрованих жінок та дівчат-мігранток щодо доступу до основоположних прав, а також можливостей повідомлення про злочини без страху депортації для тих з них, хто пережив насильство **стосовно** жінок чи торгівлю людьми.
8. В країнах міграції та приймаючих країнах і спільнотах державам-членам рекомендовано:
 - 8.1 приділити особливу увагу заходам, спрямованим на руйнування всіх видів стереотипів, які негативно впливають на права жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку;
 - 8.2 реалізувати інформаційні й освітні заходи, що підвищують рівень обізнаності стосовно ґендерної рівності й прав людини, з метою сприяння налагодженню діалогу.

Дівчата

9. Державам-членам слід **прийняти підхід** до жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку, **що базується на правах дітей** та враховує вік та **особливі вразливі ситуації** та потреби дівчат
10. Заходи для захисту дітей слід реалізовувати без дискримінації за статусом мігранта.
11. Державам-членам рекомендовано інтегрувати ґендерні питання в усі політики, керівні принципи й положення про розширення потенціалу, які стосуються дітей без супроводу дорослих та дітей, розлучених з сім'єю, відповідно до сфери застосування й мандату кожного національного органу влади з метою:
 - 11.1. посилення процедур ідентифікації, включно з оцінкою віку за необхідності, згідно з міжнародними стандартами;
 - 11.2. забезпечення повної поваги **до найкращих інтересів дитини**, враховуючи конкретну ситуацію кожної окремої дівчини незалежно від видимої відсутності в неї супроводу, чи вона подорожує з іншою сім'єю або заміжня;
 - 11.3. забезпечення відповідності систем приймання до статі й віку дівчат без супроводу та розлучених з сім'єю, а також включення відповідних і безпечних альтернатив піклування.
12. Дітям без супроводу та розлученим з сім'єю слід негайно призначити незалежного опікуна, який пройшов належне навчання.
13. Державам-членам слід вжити заходів для забезпечення безперервного доступу до базових послуг жінкам і дівчатам-мігранткам, біженкам та шукачкам притулку для надання їм підтримки на етапі переходу до дорослого життя у віці після 18 років.

Інформування, розширення прав і можливостей, підвищення рівня обізнаності та заохочення прав людини

14. З метою розширення прав і можливостей жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку та забезпечення доступу до їхніх прав рекомендується надати їм відповідну й **доступну інформацію і поради у зрозумілий спосіб та зрозумілою мовою, які покривають**, щонайменше:
 - 14.1 основоположні права людини, встановлені Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод та іншими відповідними інструментами, включно з інформацією про такі права й свободи для жінок і дівчат, які перебувають у пунктах прийому чи попереднього утримання;
 - 14.2 будь-які механізми **інформування** та подання **заяв та скарг про** випадок насильства чи інших порушень прав з боку державних органів чи приватних підрядників, які діють від імені держави, включно з інформацією про право **на цивільні засоби** правового захисту, компенсацію та правову допомогу;

- 14.3 будь-які послуги із забезпечення захисту й підтримки, доступні у приймаючій країні, з метою захисту від усіх форм насильства **стосовно** жінок, включно з торгівлею людьми;
- 14.4 будь-які наявні та доступні державні послуги у приймаючій країні, **особливо** медичні, включно з послугами у сфері психічного, сексуального й репродуктивного здоров'я і прав,¹ послугами у сфері відповідної віку **всебічної сексуальної освіти, психологічної підтримки, освіти, вивченням мов та цифрових технологій, професійного навчання, інтеграційних програм, надання житла та працевлаштування.**
15. Державам-членам рекомендується надати ресурси та інструменти розширення прав і можливостей та підтримки жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку, **які ґрунтуються на їхніх** потребах та персональних характеристиках.
16. Державам-членам рекомендується сприяти доступу жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку до цифрових послуг і зв'язку, включно з Інтернетом, особливо якщо послуги та інформація доступні виключно або здебільшого у цифровому форматі.

Доступ до системи правосуддя

17. Жінкам і дівчатам-мігранткам, біженкам та шукачкам притулку необхідно забезпечити доступ до національних та міжнародних цивільних, адміністративних та кримінальних засобів правового захисту, щоб ефективно реалізувати свої права та/або вживати заходів у разі порушення цих прав згідно з відповідними національними й міжнародними стандартами та інструментами.
18. Доступ до юридичних консультацій та безкоштовної правової допомоги має надаватися згідно з умовами, передбаченими внутрішнім законодавством, з метою надання підтримки жінкам і дівчатам-мігранткам, біженкам та шукачкам притулку, які пережили будь-яку форму насильства **стосовно** жінок чи торгівлю людьми. Така підтримка надається у формі кримінальних, адміністративних та цивільних проваджень згідно до обставин, включно з поданням вимог щодо компенсації та позовів проти **правопорушників.**
19. Для допомоги жінкам і дівчатам-мігранткам, біженкам та шукачкам притулку рекомендовано забезпечити доступ до послуг перекладачів, включно з перекладачами мови жестів, спеціалістів в області права та міжкультурних посередників, а також інших професіоналів, переважно жіночої статі, при поданні первинних скарг, в ході судових процесів та при вимогах щодо **репарацій**, а також у контексті процедур визначення притулку, на умовах, передбачених внутрішнім законодавством.
20. Державам-членам слід забезпечити надання підтримки жінкам і дівчатам-мігранткам, біженкам та шукачкам притулку у випадках, коли вони виступають **позивачками, відповідачками** чи свідками у цивільних, адміністративних або кримінальних провадженнях, на тих же умовах, на яких таку підтримку отримують громадяни цих держав.
21. До жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку слід застосовувати міжсекторальний та ґендерно-чутливий підхід при визначенні їхніх індивідуальних ситуацій і потреб, у ході цивільних, адміністративних та кримінальних проваджень, особливо коли рішення суду впливають на їхній правовий статус.

Штучний інтелект, автоматизоване прийняття рішень та захист даних

22. Державам-членам слід забезпечити проведення оцінки впливу на реалізацію прав людини **враховуючи** ґендерну рівність, перш ніж впроваджувати штучний інтелект та системи автоматизованого прийняття рішень у сфері контролю міграції.
23. Будь-яке проектування, розробка та застосування штучного інтелекту та систем автоматизованого прийняття рішень установами державного чи приватного сектору або постачальниками послуг і підрядниками мають бути **недискримінаційними**, відповідати принципам приватності особистого життя, а також мати прозорі й чіткі механізми керування у контексті:

¹ «Сексуальне та репродуктивне здоров'я і права» у контексті Пекінської декларації та Платформи дій Міжнародної конференції з народонаселення і розвитку (ICPD) та результатів оглядових конференцій після їх проведення. Це також стосується параграфу 68.

- 23.1 прийняття рішень прикордонними службами та органами міграційного контролю, включно з рішеннями щодо в'їзду чи повернення;
 - 23.2 керування міграційними потоками, включно з використанням біометричної інформації;
 - 23.3 забезпечення правопорядку й безпеки жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку;
 - 23.4 надання послуг жінкам і дівчатам-мігранткам, біженкам та шукачкам притулку.
24. Рекомендується **залучати** відповідні **громадські** організації жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку до обговорень щодо розробки і застосування нових технологій, які їх стосуються.
25. Беручи до уваги конкретні ситуації уразливості жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку, відповідні керівні органи мають зробити наступне у сфері захисту даних:
- 25.1 забезпечити конфіденційність, безпеку та загальний захист персональних даних згідно з внутрішнім законодавством і застосовними міжнародними зобов'язаннями;
 - 25.2 не передавати жодні персональні дані до країни походження без законних правових підстав та без надання пояснень особі, якої це стосується, зрозумілою для неї мовою, які саме дані передаються, з якою метою та за яких умов, включно із наданням такій особі можливості реалізувати свої права, особливо права на доступ, заперечення, звернення до відповідних наглядових органів за правовим захистом або допомогою, крім винятків, передбачених законом.

Співпраця з громадянським суспільством

26. Державам-членам рекомендовано **співпрацювати та надавати підтримку** організаціям мігранток і біженок, організаціям, які захищають права жінок, та іншим громадським організаціям, які забезпечують захист універсальних прав людини для жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку, та які захищають їх і розширюють їхні права й можливості.
27. Також при розробці політик міграції, надання притулку й інтеграції необхідно проконсультуватися з організаціями мігранток та біженок, включно з організаціями жінок-ромів і **кочівниць**².

Збір, дослідження та моніторинг даних

28. Державам-членам рекомендовано підтримувати збір даних з відокремленням щонайменше за віком і статтю стосовно питань міграції, біженців та надання притулку, **особливо** стосовно осіб, які пережили насильство **стосовно** жінок, **у тому числі**, торгівлю людьми, а також забезпечити дотримання застосовних вимог щодо захисту даних.
29. Рекомендується підтримувати дослідження, моніторинг та оцінку політик міграції, інтеграції й надання притулку з точки зору ґендерної рівності, особливо у зв'язку із запобіганням будь-яких порушень основоположних прав жінок і дівчат, а також забезпечити ці процеси достатніми ресурсами на всіх рівнях.
30. Зібрані дані та результати таких досліджень й оцінки мають використовуватися для подальшої розробки і коригування державних політик у цих сферах на всіх рівнях.

² Термін «роми та кочівників» вживається в Раді Європи для позначення широкого розмаїття груп, якими опікується Рада Європи у цій сфері: з одного боку а) рома, сінті/мануш, кале/кейл, каале, романичал, бояш/рударі; б) балканські єгиптяни йашкалі; с) східні групи дом, лом та абдал; та, з іншого боку, такі групи, як мандрівники, еніш, групи, які визначені адміністративним терміном «Gens du voyage», у тому числі особи, які ідентифікують себе як «цигани». Це пояснювальна виноска, а не визначення ромів та/або кочовиків.

III. Захист і підтримка

31. Державам-членам рекомендовано захищати жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку від усіх форм насильства **стосовно** жінок, включно з торгівлею людьми.
32. Слід вжити заходів для захисту жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку від мови ворожнечі та сексизму.
33. Державам-членам рекомендовано розробити спеціальні заходи для боротьби з сексуальною експлуатацією жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку, включно з методами боротьби з попитом на таку експлуатацію; сюди входять захисні, каральні, запобіжні та освітні заходи. Державам-членам також рекомендовано реалізувати заходи для посилення моніторингу й підвищення обізнаності з метою забезпечення ідентифікації постраждалих, підтримки та можливостей для відновлення.
34. Держави-члени мають переконатися, що культура, традиції, релігія чи так звана «честь» не враховуватимуться як виправдання будь-якої експлуатації або актів насильства стосовно жінок і дівчат.
35. Державам-членам рекомендовано забезпечити ефективний доступ жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку з дітьми або без дітей до притулків для осіб, що пережили насильство стосовно жінок та торгівлю людьми, незалежно від їхнього правового статусу.
36. Особам, які пережили насильство **стосовно** жінок та торгівлю людьми, включно з тими, які розміщуються у транзитних, приймальних і пунктах і пунктах розміщення, слід надавати загальні та спеціалізовані послуги з підтримки. До таких послуг входить щонайменше короткострокова та довгострокова психологічна підтримка і медична допомога, включно з послугами у сферах охорони психічного здоров'я, відновлення після травм, сексуального та репродуктивного здоров'я, термінової медичної допомоги та збору доказів службами судмедекспертизи у випадках зґвалтування й сексуального нападу, а також послуги психотерапевта та інші консультації.
37. Державам-членам слід надати жінкам і дівчатам-мігранткам, біженкам та шукачкам притулку доступ до наявних схем компенсації, заходів чи інших програм, спрямованих на інтеграцію чи реінтеграції потерпілих від насильства **стосовно** жінок та торгівлі людьми, відповідно до внутрішнього законодавства.
38. Державам-членам рекомендовано переконатися, що з жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку не стягуються штрафи, включно зі штрафами за втрату законного статусу мігранта чи біженця, внаслідок експлуатації таких жінок і дівчат як об'єктів торгівлі людьми.
39. В усіх питаннях, що стосуються захисту й підтримки, слід застосовувати **міжвідомчий** підхід, зосереджений на **постраждалих** і такий, що запобігає вторинній віктимізації й спрямований на розширення прав і можливостей жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку, включно з **жіночими** організаціями мігранток та біженок.
- 40. Навчання та підвищення рівня обізнаності з питань, пов'язаних із насильством стосовно жінок, торгівлею людьми, ґендерною рівністю та міжкультурними питаннями, слід належним чином фінансувати та забезпечувати для всіх відповідних установ та персоналу, щоб надати їм можливість:**
- 40.1 швидкого визначення **постраждалих**, за можливості у співпраці з відповідними організаціями з надання підтримки; проведення оцінки ризику; інформування **постраждалих** про їхні права; перенаправлення до відповідних органів та надання захисту, медичної допомоги й піклування жінкам і дівчатам-мігранткам, біженкам і шукачкам притулку, які пережили будь-яку форму насильства й торгівлі людьми;
- 40.2 одержати належні знання про труднощі, з якими можуть зіткнутися жінки й дівчата-мігрантки, біженки та шукачки притулку при інформуванні про випадки насильства **стосовно** жінок та торгівлю людьми, через невизначений правовий статус, недоступність якісних послуг перекладу, відсутність знань про свої права та актуальність їхнього досвіду з пережитого насильства при ухваленні рішень щодо міграції/надання притулку, соціальну стигматизацію, **бідність** та відсутність підтримки.
41. В усіх відповідних державних та приватних установах необхідно встановити легкодоступні механізми інформування персоналу або з боку персоналу про випадки насильства **стосовно** жінок і торгівлі людьми. З метою сприяння інформуванню про злочини держави-члени мають забезпечити доступ **до телефонних ліній допомоги**, які працюють з конкретними віковими категоріями та є **ґендерно-чутливими**, а також до процедур перенаправлення до інших спеціалізованих установ, **медичної та психологічної допомоги**.

42. Слід проводити індивідуальні процедури з оцінки та управління ризиками насильства **стосовно** жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку з особливим урахуванням їхньої потенційно підвищеної вразливості, яка **виникає**, головним чином, через невизначений правовий статус.

Надзвичайний стан та кризовий менеджмент

43. У ситуаціях медичної, гуманітарної або екологічної кризи держави-члени мають враховувати підвищений ризик ґендерно-зумовленого насильства, торгівлі людьми, **бідності** та втрати домівок, з яким стикаються мігрантки, біженки та шукачки притулку. Отже, державам-членам слід:

- 43.1 враховувати ситуацію та потреби жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку в заходах кризового менеджменту та відновлення, включно із захистом прав, як-от прав на медичну допомогу, притулок, **продовольчу** безпеку, воду, розширення економічних прав і можливостей та доступ до правосуддя й послуг спеціалізованої підтримки для жінок, які пережили насильство, шляхом визнання таких послуг послугами першої необхідності та гарантування їх постійної доступності;
- 43.2 переконатися, що заходи, ужиті під час кризи, та будь-яке наступне оголошення надзвичайного стану відповідає міжнародним зобов'язанням стосовно прав людини, що захищають жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку;
- 43.3 забезпечити консультації з відповідними **громадськими** організаціями жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку.

IV. Прибуття

Інформування до прибуття

44. Держави-члени мають забезпечити, щоб імміграційні процедури враховували конкретні ситуації кожної окремої жінки та дівчини, їх характеристики, потреби й вразливості, а також **вік та були ґендерно-чутливими**

45. Держави-члени мають надати доступну інформацію про умови законного в'їзду та перебування на їхній території.

Транзитні та приймальні пункти

46. Компетентні органи **мають забезпечити**, що процедури організації транзиту, приймання, надання житла і **проведення перевірки, враховують вік та є ґендерно-чутливими. Проведення перевірки**, зокрема, має сприяти ідентифікації осіб, які пережили насильство **стосовно** жінок та торгівлю людьми, за першої ж можливості та забезпечити негайну й ефективну обробку **вимог** жінок про надання захисту. Ці процедури слід здійснювати у безпечний, конфіденційний спосіб, зосереджений на потерпілих. Послуги підтримки слід надавати особам, які пережили насильство **стосовно** жінок та торгівлю людьми, як передбачено у параграфі 36 цього додатку.

47. Приймальні пункти та житлові об'єкти мають розташовуватися у зонах, де жінки та дівчата будуть у безпеці та зможуть одержати доступ до відповідних послуг та інформації стосовно медичної допомоги (включно з послугами у сфері сексуального і репродуктивного здоров'я), соціальної та правової допомоги, освітніх послуг, а також придбати товари першої необхідності.

48. При визначенні місць для проживання і доступу до послуг слід враховувати особливі потреби й вимоги щодо безпеки постраждалих, які пережили будь-яку форму насильства **стосовно** жінок чи торгівлі людьми, а також будь-які інші особливі потреби, пов'язані, наприклад, з вагітністю, інвалідністю чи особливими медичними потребами. Особи, які пережили насильство **стосовно** жінок та торгівлю людьми, мають розміщуватися у спеціалізованих пунктах прийому і проживання.

49. Також слід забезпечити присутність у цих пунктах персоналу, **бажано** жінок, які пройшли навчання у сфері прав людини, ґендерної рівності й насильства стосовно жінок, включно з відповідними юристами, працівниками соціальних служб, міжкультурними посередниками, перекладачами, представниками поліції й охоронної служби.

50. Жінкам та дівчатам у транзитних та приймальних пунктах слід запропонувати відповідні та безпечні житлові приміщення. Для самотніх жінок з дітьми до 18 років або без дітей також слід надати доступ до окремих, безпечних спальних місць, санітарних зон та інших безпечних приміщень. До інших елементів, які необхідно надати таким жінкам, відноситься безкоштовний і регулярний доступ до природного і штучного світла, систем вентиляції та опалення, чистих ліжок і постільної білизни, чистих, добре освітлених душових і туалетних кімнат, а також наявність базової гігієнічної/санітарної продукції. В разі необхідності слід надавати дитяче харчування та одяг.

51. Жінкам та дівчатам у транзитних та приймальних пунктах необхідно надати доступ до системи подання скарг/інформування про насильство чи інші порушення прав, де скарги буде розслідувано і передано до поліції, якщо це актуально, а також доступ до правової допомоги в разі потреби. Також необхідно сприяти перенаправленню жінок та дівчат до неурядових організацій, особливо до асоціацій, які надають підтримку постраждалим.

52. Державам-членам рекомендовано забезпечити проведення регулярного незалежного моніторингу транзитних, приймальних та житлових пунктів, включно з можливістю проведення такого моніторингу приватними підрядниками, з метою забезпечення відповідності стандартам захисту, передбаченим у цьому додатку.

53. Якщо жінки і дівчата-мігрантки, біженки та шукачки притулку, позбавлені волі у транзитних чи приймальних установах або центрах попереднього проживання, державам-членам рекомендовано забезпечити дотримання положень параграфів цього додатку, які стосуються утримання під вартою.

Притулок

54. Державам-членам рекомендовано ухвалити й запровадити **ґендерно-чутливі** стандарти, практики і процедури надання притулку, які також враховують **вік**.

55. Жінки та дівчата повинні мати право доступу до інформації й процедур щодо надання притулку у визначених місцях на кордонах та території держав-членів.

56. Слід забезпечити жінкам і дівчатам можливість подати заяву про надання притулку окремо від чоловіків, партнерів, згідно з визначенням у внутрішньому законодавстві, або батьків, а також **обізнаність з таким правом**.

57. Державам-членам рекомендовано забезпечити ґендерно-чутливе тлумачення Конвенції 1951 року, головним чином стосовно підстав для надання притулку та визнання ґендерно-зумовленого насильства й торгівлі жінками та дівчатами можливою формою переслідування у значенні параграфу 2 Статті 1А Конвенції 1951 року.

58. Державам-членам рекомендовано вжити зусиль для розробки всеохоплюючих ґендерно-чутливих керівних принципів для всіх етапів процесу надання притулку, включно з послугами приймання і підтримки, перевірки, визначення «безпечних» країн з метою проведення процедур прискорювального чи сповільнювального характеру, утримання під вартою, визначення статусу, винесення судових рішень та повернення. Також рекомендовано провести навчання із застосування таких керівних принципів для відповідного персоналу.

59. **Для жінок, які шукають притулку, необхідно забезпечити присутність жінок серед персоналу притулків та перекладачів, і поінформувати їх у випадку наявності такої можливості.**

60. За запитом слід організувати окремі співбесіди для жінок і чоловіків з однієї сім'ї, за відсутності дітей. **Жінок слід інформувати щодо такої можливості та гарантувати конфіденційність.** Той же принцип слід застосовувати до неповнолітніх заміжніх дівчат. При обробці вимог про надання притулку та ухваленні рішень щодо них необхідно врахувати:

61.1 особисті обставини заявника(-ці) та індивідуальну оцінку ризику;

61.2 актуальну інформацію про країну походження, включно з ситуацією щодо ґендерної рівності й прав жінок. Сюди входить інформація про доступ до системи правосуддя, нормативно-правову базу та її реалізацію, доступну соціальну, економічну й іншу підтримку та будь-які

форми **множинної та інтерсекційної** дискримінації та/або патріархального ставлення, з якими можуть зіткнутися жінки та дівчата.

62. Якщо рішення про надання статусу біженки жінці або дівчині ухвалено не на її користь, державам-членам слід забезпечити їй можливість подання вимоги про додатковий або субсидіарний захист.

Транскордонні заходи

63. Держави-члени заохочуються до участі у програмах переселення, надання додаткових шляхів приймання мігрантів та біженців, а також популяризації законних шляхів для забезпечення безпечного транзиту для жінок і дівчат.

64. Держави-члени заохочуються до фінансування спеціалізованих гуманітарних програм переселення і допомоги для жінок і дівчат, які пережили або ризикують пережити насильство **стосовно** жінок або торгівлю людьми, включно з торгівлею з метою сексуальної експлуатації.

65. Держави-члени заохочуються до створення й реалізації ефективних транскордонних механізмів захисту для осіб, **які постраждали** від насильства **стосовно** жінок та торгівлі людьми, включно з торгівлею з метою сексуальної експлуатації.

V. Проживання та інтеграція

Медичні послуги

66. Органам влади рекомендовано переконатися, що при наданні медичної допомоги враховуються персональні характеристики та ситуація кожної окремої жінки чи дівчини-мігрантки, і така допомога є **ґендерно-чутливою та враховує вік**.

67. Всі жінки й дівчата-мігрантки, біженки та шукачки притулку повинні одержувати послуги першої необхідності у сфері охорони здоров'я, включно з первинною медичною допомогою, невідкладною та термівовою допомогою, паліативним піклуванням і лікуванням чи допомогою, необхідною в медичних цілях.

68. Державам-членам рекомендовано надати жінкам і дівчатам-мігранткам та біженкам, які законно перебувають на їхній території, ефективний доступ до якісних медичних послуг, **які враховують вік і є ґендерно-чутливими**. Сюди мають входити, перш за все, послуги у сфері психічного, сексуального та репродуктивного здоров'я, медичні послуги під час та після вагітності, а також послуги, пов'язані з досвідом насильства **стосовно** жінок. Державам-членам також рекомендовано надавати такі послуги жінкам та дівчатам-мігранткам з нерегульованим статусом.

69. Доступ до медичних послуг першої необхідності в принципі не повинен залежати від одержання дозволу імміграційної служби чи будь-якої іншої особи, крім зазначеної жінки. Лікування неповнолітніх дівчат може вимагати згоди одного з батьків або незалежного опікуна, але завжди з урахуванням найкращих інтересів дитини.

70. Держави-члени мають переконатися, що жінки надали попередню, **вільну** та інформовану згоду на будь-які медичні втручання, крім випадків, передбачених законодавством, з урахуванням мовних, економічних та культурних бар'єрів, а також інвалідності.

Соціальні послуги, соціальне забезпечення та житло

71. При ухваленні будь-яких рішень стосовно безпеки і добробуту жінок та дівчат, включно з рішеннями, які ухвалюються соціальними службами та стосовно соціального захисту, необхідно перш за все враховувати потреби вказаних жінок та дівчат.

72. Державам-членам рекомендовано переконатися, що міграційний статус не використовується для дискримінації при наданні доступу до житлових схем та соціальної допомоги для жінок-мігранток, біженок та шукачок притулку, які перебувають у країні на законних підставах.

Інтеграція та участь

73. Державам-членам рекомендовано забезпечити право на негайну реєстрацію будь-якої дитини, народженої на їхній території, одразу після народження, а також надати такій дитині можливість отримання громадянства.
74. Через існування сталих стереотипів та нерівність у доступі до громадянських прав та участі в ухваленні політичних рішень, держави-члени мають вжити заходів, щоб мігрантки й біженки, які мають право голосувати та бути обраними на посади в місцевих, регіональних, національних або європейських органах влади, були поінформовані про свої права й могли брати участь у цих процесах без будь-якої дискримінації, оскільки вказані стереотипи та нерівність є особливо серйозними у випадку мігранток і біженок.
75. Органи влади мають заохочувати та підтримувати ініціативи, спрямовані на розширення прав і можливостей жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку в межах їхніх сімей, спільнот та суспільства в цілому, шляхом підвищення їхньої самооцінки та забезпечення самовизначення, а також шляхом захисту жінок та дівчат від негативного соціального контролю. Сюди може входити участь у місцевих, культурних чи жіночих асоціаціях, спортивних і молодіжних клубах та інших організаціях.
76. **Необхідно створити та підтримувати функціонування державних та приватних програм наставництва, менторства та інших видів підтримки, орієнтованих на жінок і дівчат-мігранток та біженок, головним чином для поширення позитивних рольових моделей та перспективних практик інтеграції.**
77. **Слід висвітлювати внесок, який жінки та дівчата-мігрантки та біженки роблять у суспільство, економіку та культуру приймаючих громад, як спосіб полегшення їхньої інтеграції та розширення можливостей.**

Освіта

78. Органи влади мають забезпечити дівчатам-мігранткам, біженкам і шукачкам притулку доступ до обов'язкової освіти на одному рівні з громадянами країни та вжити заходів до залучення тих, хто міг бути позбавлений доступу до освіти у своїй країні походження. При цьому також слід забезпечити освіту чи денний догляд за дітьми, бажано в звичайних освітніх структурах.
79. **Де це доречно, жінкам і дівчатам-мігранткам, біженкам та шукачкам притулку слід надати доступ до будь-якої наявної подальшої чи вищої освіти, професійної освіти, безперервного навчання, підвищення кваліфікації та реабілітаційних ресурсів, які надаються компетентними службами.**
80. Державам-членам рекомендовано вжити заходів для сприяння визнанню й підтвердженню наявної професійної й академічної кваліфікації жінок і дівчат-мігранток та біженок, а також їхнього практичного робочого досвіду, включно з визнанням через такі ініціативи, як Європейський паспорт кваліфікацій для біженців.
81. Визнаючи здатність спілкуватися мовою приймаючої країни як навичку першої необхідності, держави-члени мають забезпечити доступ до якісних програм інтеграції та вивчення мов, що тривають належну кількість годин, для жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку з метою розширення їхніх прав і можливостей, а також посилення захисту. Жінкам слід надавати доступ до курсів зі здобуття письмовності, математичної грамотності та цифрових навичок відповідно до потреб якомога швидше після прибуття таких жінок до приймаючої країни.
82. Доступ до програм і заходів, зазначених у параграфах 79, 80 та 81, для мігрантів з невизначеним статусом вимагає проведення перевірки згідно з внутрішніми правовими положеннями, які регулюють умови надання відповідних прав.

Працевлаштування та розширення економічних прав і можливостей

83. Державам-членам рекомендовано вжити заходів для запобігання дискримінації. Вони також заохочуються до сприяння доступу до працевлаштування для жінок-мігранток та біженок, які перебувають в країні на законних підставах, починаючи від ранніх етапів процесу міграції.
84. Державам-членам рекомендовано дотримуватися зобов'язань стосовно права на роботу та самозайнятості для жінок та дівчат-біженок, передбаченого Конвенцією 1951 року, а також слід розглянути можливість усунення перешкод у працевлаштуванні, з якими стикаються інші жінки та дівчата-мігрантки після перебування на території протягом певного періоду.

85. Стосовно таких жінок і дівчат-мігранток, біженок і шукачок притулку, яким дозволено працювати згідно з внутрішнім законодавством держав-членів, останнім слід забезпечити пристойні та гідні робочі умови, включно з таким:

- 85.1 вжити заходів щодо регулювання і покращення їхніх робочих умов та усунення всіх форм трудової експлуатації й дискримінації, **включно з випадками множинної та інтерсекційної дискримінації**
- 85.2 надати жінкам підтримку в доступі до ринку праці через самозайнятність та підприємництво шляхом забезпечення однакових можливостей для професійного **навчання та навчання протягом життя**, схем мікрокредитування, початкового кредитування на створення і розвиток власного бізнесу, які мають громадяни вказаних держав, а також підтримати програми волонтерства, стажування, учнівства та працевлаштування;
- 85.3 сприяти доступу до ринку праці шляхом вжиття заходів для забезпечення доступу до засобів підтримки балансу між роботою та приватним життям, включно з організацією відпусток для догляду за членами сім'ї та гнучкими умовами праці, якщо можливо, а також надати доступ і право користування послугами установ з догляду за дітьми на тих же умовах і засадах, які мають громадяни держави.

86. Державам-членам рекомендовано реалізувати положення діючих національних і міжнародних стандартів, спрямованих на захист жінок та дівчат-мігранток, біженок і шукачок притулку, які працюють на їхній території, від дискримінації, експлуатації та насильства.

87. Держави-члени заохочуються до надання доступу до фінансових послуг та базового навчання фінансовій грамотності для жінок-мігранток, біженок і шукачок притулку, щоб вони мали можливість користуватися ощадним та кредитним функціоналом і могли краще контролювати й керувати власними прибутками, оскільки це розширює їхні права та можливості.

Дозволи на проживання

88. Державам-членам рекомендовано забезпечити жінкам та дівчатам-мігранткам, біженкам й шукачкам притулку, яким надається дозвіл на проживання на підставі сімейних зв'язків, соціальні, економічні та трудові права і вигоди для самостійної реалізації.

89. Державам-членам рекомендовано вжити необхідних заходів для того, щоб жінкам і дівчатам-мігранткам, біженкам та шукачкам притулку, які пережили насильство та резидентський статус яких залежить від чоловіка чи партнера згідно з визначенням у внутрішньому законодавстві, у разі розірвання шлюбу або відносин, а також за особливо складних обставин, за заявою було надано окремий дозвіл на проживання незалежно від тривалості шлюбу чи відносин. Умови надання та строк дії таких окремих дозволів на проживання встановлюються внутрішнім законодавством. Жінкам та дівчатам-мігранткам, біженкам і шукачкам притулку слід повідомити про наявність такого права.

90. Держави-члени мають переконатися, що жінкам і дівчатам-мігранткам, біженкам та шукачкам притулку, які пережили насильство **стосовно** жінок та торгівлю людьми, надано дозвіл на проживання з можливістю подовження, за яким компетентний орган визнає, що їхнє перебування на території країни зумовлене особистою ситуацією, та/або що таке перебування необхідне в цілях співпраці вказаних жінок і дівчат у ході розслідування чи кримінального провадження.

91. Доказові критерії та поріг для надання дозволів на проживання мають бути реалістичними та враховувати індивідуальні обставини жінок та дівчат-мігранток, біженок і шукачок притулку. **Відповідальні державні установи мають бути належним чином підготовлені для цього.**

92. Держави-члени мають надати можливість **постраждалим від** примусового шлюбу, яких було вивезено в іншу країну з метою одруження та які в результаті цього втратили свій статус резидента країни, де вони зазвичай проживали, заново здобути такий статус. Ця процедура також має застосовуватися у разі потреби до осіб, які могли втратити громадянство.

93. Держави-члени заохочуються до надання гарантованого права проживання на незалежній основі жінкам і дівчатам-мігранткам та біженкам, які перебувають у країні протягом тривалого періоду, включно з жінками і дівчатами без громадянства. Гарантоване право проживання необхідно особливо забезпечити особам, **які постраждали** від насильства **стосовно** жінок, чії діти є громадянами приймаючої країни, включно з випадками, коли вони втрачають опіку над дітьми в ході судових проваджень, пов'язаних з розлученням/сімейними справами.

94. Держави-члени заохочуються до забезпечення шляхів натуралізації та вжиття заходів, які гарантовано усувають ґендерно-зумовлені перешкоди для жінок і дівчат-мігранток та біженок у цій сфері.

Возз'єднання сім'ї

95. Визнаючи, що возз'єднання сім'ї може стати надійним шляхом до безпеки для жінок і дівчат-мігранток та біженок, а також захисним фактором у приймаючій країні, державам-членам слід забезпечити жінкам і дівчатам-мігранткам, біженкам та шукачкам притулку право на возз'єднання сім'ї згідно із зобов'язаннями за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод й відповідним міжнародним законодавством. З погляду на це державам-членам рекомендується:

- 95.1 переконатися, що жінки та дівчата знають про свої права стосовно возз'єднання з сім'єю та мають доступ до юридичних консультацій та правової допомоги для реалізації цих прав;
- 95.2 розглянути можливість приймання чи передання запитів на надання притулку для забезпечення возз'єднання з сім'єю жінкам і дівчатам-мігранткам, біженкам та шукачкам притулку, які були розлучені з сім'єю в дорозі;
- 95.3 намагатися забезпечити (в межах внутрішнього законодавства) законні способи дотримання права на сімейне життя жінок і дівчат-мігранток, які законно проживають на їхній території, а саме шляхом надання близьким та залежним членам сім'ї можливості емігрувати до таких жінок чи приєднатися до них у приймаючій країні.

Утримання під вартою

96. При будь-яких формах позбавлення волі державам-членам рекомендовано ухвалити підхід, який враховує **вік і є ґендерно-чутливим**, індивідуальну ситуацію та персональні характеристики жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку. **Держави-члени мають також забезпечити наступні послуги для жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку, позбавлених волі:**

- 96.1 доступ до інформації про їхні права та, за потребою, про правову допомогу й консультації, як передбачено у параграфі 14 цього додатку;
- 96.2 доступ до правоохоронних заходів та ефективних механізмів інформування й подання скарг, включно з перенаправленням таких скарг до поліції, їх наступним розслідуванням та, якщо актуально, доступом до правової допомоги;
- 96.3 доступ до медичних послуг, **телефонних ліній допомоги** та відповідних ресурсів з посттравматичної й психологічної допомоги;
- 96.4 присутність персоналу жіночої статі серед службовців прикордонної, міграційної, поліцейської служби чи інших служб утримання під вартою, а також серед працівників соціальних служб та, якщо можливо, перекладачів;
- 96.5 доступ до телефону та/або інтернету з метою інформування родичів чи інших осіб про своє позбавлення волі, а також для одержання допомоги від консульств;
- 96.6 можливість підтримувати значущий зв'язок із зовнішнім світом, включно з відвідуваннями, регулярним доступом до телефону чи їхніх мобільних телефонів або інтернету.

97. Державам-членам рекомендовано забезпечити регулярний незалежний моніторинг місць позбавлення волі, включно з об'єктами адміністративних затримань.

98. У разі застосування адміністративного арешту згідно з імміграційним законодавством, який має бути виключно крайнім заходом, слід уникати роз'єднання сімей та надавати окремі безпечні зони для жінок та дівчат в межах центрів попереднього утримання, де їм гарантовані приватність та належне задоволення їхніх особливих потреб. Дівчата без супроводу або розлучені з сім'єю, як правило, не підлягають затриманню.

99. В будь-якому разі слід забезпечити ефективні альтернативи адміністративному арешту для жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку, які пережили тортури, насильство **стосовно** жінок чи торгівлю людьми, а також для вагітних, жінок з грудними дітьми, жінок похилого віку та жінок з інвалідністю.

100. Держави-члени мають переконатися, що умови проживання в центрах попереднього утримання мігрантів відповідають щонайменше стандартам, зазначеним у параграфах 46-52 цього додатку («Транзитні та приймальні пункти»).

101. Жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку, які перебувають під адміністративним арештом, бажано розміщувати у спеціально створених для цього центрах. При проектуванні й плануванні приміщень таких центрів слід особливо уникати будь-чого, що може нагадувати тюремне середовище. В межах центру попереднього утримання жінки і дівчата-мігрантки, біженки та шукачки притулку мають зазнавати якомога менших обмежень своєї свободи пересування.

102. Рекомендується пропонувати відповідні види діяльності жінкам і дівчатам-мігранткам, біженкам та шукачкам притулку, які перебувають під адміністративним арештом, та дозволити **вільний доступ до занять на свіжому повітрі протягом дня**

VI. Повернення

103. Добровільне повернення додому має бути варіантом, якому надається перевага. Повернення додому слід завжди реалізовувати у безпеці та з гідністю, відповідно до принципу *непримусовості примусового повернення*. Отже, держави-члени мають переконатися, що жінок і дівчат-мігранток та шукачок притулку не повертають чи вивозять до країни, де їхньому життю загрожує небезпека або де їх можуть піддавати тортурам, негуманному або принизливому ставленню чи покаранню, включно з діями, які непропорційно зачіпають жінок та дівчат або спрямовані на них через те, що вони жінки/дівчата.

104. Стосовно повернення додому належну увагу слід приділити відповідним зобов'язанням з дотримання прав людини, головним чином праву на сімейне життя, згідно з міжнародним законодавством та прецедентним правом Європейського суду з прав людини, а також враховувати вразливу ситуацію конкретної особи, а саме її стан здоров'я, **наприклад** вагітність. При поверненні додому дівчат слід перш за все враховувати інтереси дитини.

105. Визнаючи особливі труднощі, з якими стикаються особи, що пережили насильство **стосовно** жінок та торгівлю людьми, при повному розголошенні підстав своїх вимог щодо міжнародного захисту, держави-члени мають створити й реалізувати безпечні, конфіденційні процеси, орієнтовані на постраждалих, з метою мінімізації ризику *примусового повернення додому*.

106. Державам-членам рекомендовано переконатися, що до завершення індивідуальної оцінки потреби у міжнародному захисті, особливо якщо є будь-які ознаки насильства **стосовно** жінок чи торгівлі людьми, не застосовуватимуться жодні прискорені процедури, а також процедури, що не мають характеру призупинення.

107. Держави-члени мають передбачати можливість призупинення процедур висилки з країни мігранток на підставі їхнього статусу як особи, залежної від чоловіка, партнера, згідно з визначенням у внутрішньому законодавстві, одного з батьків чи іншого члена сім'ї, щоб надати їм можливість подати окрему заяву на одержання дозволу на проживання.

108. За необхідності, визнаної відповідними органами влади, повернення додому має супроводжуватися сталими заходами реінтеграції й допомоги у державах-членах, до яких повертаються жінки. Держави-члени, до яких повертаються жінки, мають перш за все вжити необхідних заходів для забезпечення визнання будь-яких одержаних дипломів чи кваліфікації.